

ULUSLARARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜ NASIL KURULDU?

19 Mayıs 2021

Yıldırım Koç

International
Labour
Organization

Türkiye'nin de üyesi bulunduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 109. Toplantısı bu hafta Perşembe günü sanal ortamda başlıyor.

Türkiye'de sendikal hak ve özgürlüklerin, kamu kesiminden iş alan taşeron ve müteahhitlerin işçilerinin, tüm işçilerin iş güvencesinin korunması ve geliştirilmesinde en önemli araçlardan biri, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Türkiye tarafından onaylanmış olan Sözleşmeleri ile bu Sözleşmeleri tamamlayan bağlayıcı ILO Yönetim Kurulu Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi kararlarıdır. İşin ilginç yanı, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün özellikle sendikal hak ve özgürlükler konusunda kabul ettiği Sözleşme ve yetkili organların aldığı kararlarda hükümetlerin ve işverenlerin de olumlu oyu vardır. 2003-2013 döneminde on bir yıl süreyle ILO Uluslararası Çalışma Konferanslarında Standartların Uygulanması Komitesi'nde (Aplikasyon Komitesi) Türkiye işçilerini temsil etme olanağım oldu. Bu Komite'de işveren grubu adına yapılan konuşmalarda da ilginç tavırlarla karşılaştım. Örneğin, Türkiye'nin onayladığı iş güvencesine ilişkin 158 sayılı ILO Sözleşmesi konusunda Standartların Uygulanması Komitesi'nde değerlendirme yapıldığında, Komite'nin işveren grubu sözcüsü, Türkiye'nin onaylanmış Sözleşmeye uyum sağlaması gerektiğini belirtmişti. Halbuki aynı toplantıda işverenler adına konuşan kişi, farklı görüş ileri sürmüştü. Nasıl oluyor da hükümetler ve işverenler, işçiler lehine düzenlemeleri kabul ediyorlar ve onaylanmış Sözleşmelerin uygulanması sürecinde de bu hakları genişletiyorlar?

Sorunun yanıtı, özetle komünizm korkusudur.

Bu soruya daha ayrıntılı yanıt verebilmek için önce 1919 yılına, ardından da Soğuk Savaş'ın en sert biçimde yaşandığı 1948-1953 dönemine gideceğiz.

1919'DA NELER OLDU?

Bolşevikler 1917 yılı Kasım ayında Rusya'da iktidara geldi. Beklentileri ve umutları, Rus Devrimi'nin Avrupa devrimlerinin öncüsü ve tetikleyicisi olmasıydı. Özellikle Almanya'da bir devrimin gerçekleşmesini dört gözle bekliyorlardı. Gerçekten de Almanya'da ve Macaristan'da işçi ayaklanmaları oldu, sovyetler kuruldu. Başka ülkelerde de yaygın işçi eylemleri ortaya çıktı. Ancak Avrupa'nın sosyalistleri Bolşevikler'den farklıydı. Bolşevikler Çarlığın baskısına karşı on yıllardır zor koşullarda mücadele ediyorlardı. Avrupa'nın emperyalist ülkelerinin sosyalistleri ise, emperyalist sömürünün sağladığı demokratik ortamda legal mücadele içindeydiler. Avrupa'daki girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine Bolşevikler, 1919 yılı Mart ayı başlarında Komünist Enternasyonal'i (Üçüncü Enternasyonal veya Komintern) kurdular. Bir dünya komünist partisi niteliğindeki Komintern, Avrupa'da devrim örgütlenme çabasına girdi. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ihtilaller örgütleyebilmek amacıyla bazı Komintern militanları gönderildi.

Komünistlerin amacı, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı çok büyük tahribatla kapitalizme tepki duyma eğilimi güçlenmiş olan işçi sınıflarını örgütlemek, ayaklandırmak, kapitalizmi yıkmak, sosyalist bir düzen kurmaktı.

Emperyalist ülkelerin devletlerinin, sermayedar sınıflarının ve kapitalizmi destekleyen sendikalarının buna tepkisi ise ILO'yu kurmak oldu. Kapitalizmi yıkmaya çalışan Komintern'e karşı, kapitalizmde reformlar yaparak kapitalizmi işçiler açısından daha yaşanılır bir hale getirmeye çalışan Uluslararası Çalışma Örgütü'nü (ILO) kurdular. 1919 yılında Mart ayının ilk günlerinde Komintern kurulurken, aynı yılın 28 Haziran günü Birinci Dünya Savaşı'nın galibi ülkelerle Almanya arasında imzalanan Versay Antlaşması'nın XIII. Bölümü, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün anayasasıydı.

Bu nedenle, Komintern'in kontrolündeki Sendikalar Kızıl Enternasyonalî'nin (Profintern veya RILU) 1921 yılındaki tüzüğü'nün II/4. maddesinde, örgütün hedefleri ve amaçları arasında "programı ve taktikleriyle dünya burjuvazisinin savunma aracı olan (Milletler Cemiyeti'ne bağlı) Uluslararası Çalışma Bürosu'na karşı kararlı bir savaş sürdürmek" de yer alıyordu.

Sovyetler Birliği 1919 yılından itibaren hem Milletler Cemiyeti'ne, hem de Uluslararası Çalışma Örgütü'ne düşmanca bir tavır takındı. SSCB, ILO'ya ancak Nazi tehlikesinin 1933 yılında tırmanması üzerine 1934 yılında üye oldu.

İşverenler ve hükümetler, beklendiğinden çok daha uzun süren ve olağanüstü büyük tahribata ve kayıplara neden olan Birinci Dünya Savaşı sırasında işçilerin yaşadığı büyük zorluklara ve kitlesel tepki gösterme eğilimine karşı, kapitalizmin baskı ve sömürsünü azaltacak bir araç olarak ILO'ya yöneldiler. İşverenler ve hükümetler, Sovyet Devrimi'nin dünya çapında yarattığı sempatiyi ve etkiyi zayıflatmak amacıyla, işçilere çeşitli alanlarda tavizler vermeyi kabullenmek zorunda kaldı.

1948-1951'DE NELER OLDU?

İkinci Dünya Savaşı'nın kazanılmasında belirleyici güç, Sovyetler Birliği idi. Sovyetler Birliği faşizme karşı savaşta 20 milyondan fazla insanını kaybetti. Kızıl Ordu'nun 1942/43 kışında kazandığı Stalingrad direnişi ve zaferinde ve 1943 yazında kazandığı büyük Kursk Savaşı'nda Alman ordularının belkemiği kırıldı. Avrupa'yı ve insanlığı faşizmden kurtaran, Kızıl Ordu oldu. Müttefiklerin Normandiya Çıkartması ancak bu zaferlerden sonradır, 6 Haziran 1944 günüdür.

Emperyalizm ise 1946 yılı sonlarında soğuk savaş başlattı. Emperyalist güçler, Sovyetler Birliği'nde "özgür sendikacılık, toplu pazarlık ve grev hakları" bulunmadığı gerekçesiyle, ILO'yu Sovyetler Birliği'ne karşı kullanmaya çalıştılar. Sovyetler Birliği'nin 1940-1954 döneminde ILO üyesi olmaması, bu çabaları kolaylaştırdı. Bu dönemde kabul edilen 87 ve 98 sayılı ILO sözleşmeleri, daha sonraki yıllarda içtihatlarla geliştirildi ve bugünkü sendikal hak ve özgürlüklerin temelini oluşturdu.

87 ve 98 sayılı Sözleşmelerin metninde grev hakkı yoktur. Sovyetler Birliği'ne karşı sendikal hak ve özgürlükleri kullanmak isteyen hükümetler ve işverenler, 1951 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü Yönetim Kurulu'nun 3 işçi, 3 işveren ve 3 hükümet temsilcisi üyesinden oluşan bir Örgütlenme Özgürlüğü Komitesi kurdu. Bu Komite, çok geniş bir grev hakkını kabul eden kararları oybirliğiyle kabul etti. Bu kararlar ILO Yönetim Kurulu tarafından da aynı şekilde onaylanarak, ILO Resmi Gazetesi'nde yayımlandı ve bağlayıcılık kazandı. Bu süreçte de hükümetler ve işverenler, son derece geniş bir grev hakkını kabul ederek, 1948 yılında kabul edilen 87 ve 1949 yılında kabul edilen 98 sayılı ILO Sözleşmelerinin kapsamını, bağlayıcı bir biçimde, genişlettiler.

ILO'da hükümetlerin ve işverenlerin sendikal hak ve özgürlükler konusundaki işçi lehinde tutumunun temeli, komünizm korkusudur.